

Оливер БАКРЕСКИ
Срѓан МИЛАСИНОВИЌ
351.74:005

АПСТРАКТ

Полицијата како организациски систем не може да се замисли без раководењето. Раководењето како определен начин на насочување на задачите од повисоко ниво на пониско ниво и степен на сложеност и извршување го претставува дијалектичкото единство и заокружен процес во конечното постигнување на целите. Денес, современиот пристап на раководење со полицијата сè повеќе инсистира на позиционираната моќ и авторитет како традиционален начин за влијание во полицискиот систем. Со тоа се овозможува серија чекори или насочување на акциите во правец на остварување на дефинираната цел. Текстот претставува критички осврт на раководењето со полицијата како една своевидна специфичност и посебна карактеристика во работењето на полицијата. Истовремено, во текстот се прави обид покрај нивоата на раководење со полицијата да се прикажат состојбите во оваа област во Република Македонија.

Клучни зборови: раководење, безбедност, безбедносен сектор, полициска организација, функции.

ABSTRACT

The police seen as an organizational system are unimaginable without direction and leadership. The direction itself as a specific way of guidance in tasks' performance from a higher to a lower level and with a certain level of complexity and execution represents dialectical unity and a consistent proces. The modern approach puts more emphasis on the positioned power and authority as a traditional way of imposing influence over police. It enables a series

of steps or direction of the actions towards the defined aim's achievement.

The paper is a critical review on the process of direction over police as a specific trait of the police's overall function. At the same time, the paper invests efforts into analysis of the state of affairs in the Republic of Macedonia.

Key words: direction, security, security sector, police organization, functions

Вовед

Раководењето со полициските системи бара еден нов модел кој во сложени и отворени општествени односи, со добро осмислена безбедносна политика и стратегија ќе овозможи севкупното дејствување да биде засновано на научно-стручни и искуствени премиси. Меѓутоа за да може ефикасно да се имплементираат сите активности потребно е целосно ангажирање на човечкиот фактор. Исто така, мора да се усвојат оние претпоставки кои се неопходни за успешно извршување на специфичните задачи. Посебно, раководните лица во безбедносните структури мора внимателно и ефикасно да ги следат сите општествени промени, за да можат навремено на сите хиерархиски нивоа да создадат клима за прифаќање и организирање на новите состојби. Во таа смисла треба да се развијат ставови и убедување, а посебно култура на безбедносно однесување и дејствување во сложени безбедносни ситуации, коишто ќе бидат гаранција за хуман пристап во остварување на задачите. Кога ќе се постигне тој корелативен однос меѓу сфаќањата и значењето на полицискиот систем во општеството, потоа прифаќањето на сите негови организациски, оперативни и други карактеристики, како и подготвеноста за операционализација на претходно усвоената безбедносна политика и стратегија, тогаш може да се каже дека ќе се задоволат потребите, залагањата и нужностите на целокупното општество. Меѓутоа, за да можат полициските организации ефикасно да ги извршуваат своите општествени задачи, еден од значајните фактори кој влијае на севкупните активности се моралните вредности на раководните структури и на останатите припадници на безбедносниот сектор. Тоа значи дека почитта како релевантна вредносна и клучна компонента, а особено на раководниот профил има доминантно влијание, посебно кога е во прашање навременото и ефикасно решавање на негативните појави и однесувања. Значи, без почитта како вредносна димензија важна за раководење во полициските структури не може воопшто да зборуваме за нивно успешно обликување, развој и просперитет. Затоа е потребно и професионално совладување на широките подрачја на безбедносни сознанија. Професионалната филозофија доколку ја следи

етички кодекс тоа ќе обезбеди одредени безбедносни правила и однесувања со одредени знаења кои ќе покријат одредено подрачје, што ќе доведе до осмислување на креативни решенија во обликување на хиерархиските проблеми при донесувањето одлуки во одредената специфична безбедносна проблематика. Освен тоа, треба да ги спомнеме авторитативноста, оперативноста, креативноста, анализирањето и синтетизирањето на безбедносните и други појави, однесувања и сл., а со цел институционално-организативно прилагодување на новите сестрани и сложени безбедносни барања на демократските општества.

1. Поим и значење на раководењето

Терминолошката систематизација, улогата и содржината на раководењето е честа тема со различни толкувања од голем број автори. Тие различни сфаќања на исти појави и нивно различно означување е последица на различни општествени, претпоставки, па и со идеолошки одредувања, од користење различни научни методи во различни области на општествениот живот и работа итн.

Постојат мислења дека раководењето е процес на пренесување на одговорноста преку практична примена на знаењата и искуствата од страна на раководните структури. Раководителот е личност кој ги анализира состојбите, одлучува за решавање на проблемите и ги остварува функциите на организацијата. Начинот на извршување на функциите во самата организација кои ја сочинуваат неговата работа е опишан како раководење.

Раководењето го прави дијалектичкото единство на активноста и е заокружен процес, насочен кон конечното постигнување на целите. Во суштина раководењето и командувањето е посредничка активност со која се поврзува управувањето со извршувањето.

Раководење е пониско ниво на насочување и помалку сложено од управувањето, но повисоко ниво и посложено од извршувањето. Тоа всушност е трансмисионата врска помеѓу управување како највисоко ниво на насочување на најголемата сложеност и извршување како најниско ниво на насочување и најмала сложеност. Со раководењето во процес на извршување се реализираат управувачките одлуки што значи е одговорно за остварување на управувањето како процес и како начин на насочување.

Раководењето е поимно поврзано за постоењето на систем. Тоа значи дека нема раководење без систем, иако има систем без раководење. На поврзаноста на раководењето со постоењето на систем укажуваат некои негови карактеристики изразени во дефиницијата на системот на раководење: збир на идеи, материјали, живи суштества или функции поврзани по одредена концепција во заокружена, релативно независна целина.

Раководењето се појавува со првата поделба на трудот. Тоа станало потребно штом

две или повеќе лица требало одвоено да извршат некој процес на работа.

Во теоријата во однос на раководењето се среќаваат следните гледишта:

- раководењето се дефинира како начин за определување на долгорочна и сеопфатна прилагодливост на организацијата кон опкружувањето. Тоа се дефинира и како процес на

идентификација, избирање и извршување на работите на најефикасен начин остварување

на долгорочна компатибилност меѓу внатрешните искуства и ресурси на организацијата;

- раководењето е насочена работа кон остварување на целите на организацијата.

Понатаму, тој раководењето го образложува како динамичен процес кој ги има следните функции: планирање, организирање, командување, координација и контрола;

- раководењето е наука која ги остварува поставените цели преку ефикасно искористување на човечките и другите ресурси на организацијата врз основа на пропишани правила и процедури,

- под раководење се подразбира сестрано насочено организирано влијание на човекот или на група луѓе на некој предмет, поради остварување конкретни резултати;

- раководењето се дефинира и како систематизирано знаење за пристапот и начините за водење на акциите на организацијата.

Имајќи го предвид изнесеното може да се констатира дека сè уште не постои универзално прифатена дефиниција за раководење. Иако, презентираниите гледишта се дивергентни, сепак можат да се извлечат неколку заеднички елементи со кои се доаѓа до една посинтетизирана дефиниција според која раководење може да биде претставено како континуиран процес на донесување одлуки за ефикасно извршување на задачите во насока на остварување на целите на организацијата.

2. Специфични карактеристики на раководењето со полицијата

Раководењето со полицијата е многу сложена дејност во која се бара знаење и искуство за да се обезбеди функционирањето на полицијата и на полициските службеници во процесот на остварување на поставените цели на полицијата во согласност со утврдените управувачки претпоставки. Во полицијата, раководењето има пресудна улога

во употребата на единиците при извршување сложени задачи. Исто така, досегашните искуства укажуваат на тоа дека добар раководител е оној кој создава атмосфера за работа, оној кој создава поттикнувачка и мотивирачка клима и го наградува секој придонес кој води кон успех, оној што знае како да реагира во сложена безбедносна ситуација, оној што знае да донесе правилна и навремена одлука за употреба на силите и средствата и оној кој брзо го етаблира организациониот систем за извршување на задачите. Успешното раководење со полицијата е одлучувачко во остварувањето на одредени задачи и е ориентирано кон намалување на безбедносните предизвици и решавање конкретни безбедносни проблеми.

Раководењето со полицијата се разликува од раководењето со војската. Разликите се резултат на специфичните задачи кои ги остварува полицијата и на постојаната динамичност на полицискиот систем.

Полицискиот систем е специфичен општествен систем, а неговата специфичност се однесува на:

- општествените цели кои произлегуваат од широкиот спектар задачи. Тоа значи дека полицискиот систем сам по себе не е цел, туку систем кој ги остварува општите општествени цели;
- екстремно спротиставување на неговите цели со оние коишто ја загрозуваат безбедноста на државата, на граѓаните и на имотот;
- единство во спротиставените поединечни начела (јавност/отвореност и тајност/затвореност) во неговото функционирање;
- дејствување (функционирање) во различни услови, со висок степен на неизвесност, појава и развој на безбедносните случувања;
- посебност на организацијата, начелата, принципите и методите на функционирање и работа.

Полицискиот систем во својата работа се карактеризира не само со неговата специфичност, туку и со одредена динамичност. Начелно, таа динамичност произлегува од:

- високиот степен на настанување на непредвидливите безбедносни појави и случувања (загрозувањата не бираат облик, место и време) што бара од безбедносниот систем соодветно реагирање во услови на изненадување;
- тешко предвидување и функционирање во различни услови за остварување на функцијата што од системот бара секојдневна подготовка за ефикасно остварување на функцијата и во најтешки услови;
- нагласена различност, односно неповторување на задачите, што бара честа промена на организациските елементи на системот и нивно прилагодување во зависност од задачите;
- територијална сеопфатност и временски континуитет во остварување на функција-

та, што бара секојдневна подготовка за извршување на задачите на целата територија и во секое време;

- потребен секојдневен аналитички пристап од претходните случувања, што би значело стекнување искуство и изградба на нови методи во работата и раководењето.

3. Раководење со полицијата во Република Македонија

Полицијата на Република Македонија претставува единствен хиерархиски систем со повеќе функционални подсистеми кој треба да овозможи корелативно-функционално дејствување и извршување на различни безбедносни задачи утврдени со закон. Полицијата, самите безбедносни проблеми може успешно да ги решава само со постоење на добра, јасна и конзистентна организациска и функционална поставеност на хиерархиските нивоа на раководење со полицијата. Исто така, хиерархиските нивоа и односи на полицијата треба да се засноваат на соодветна законска и подзаконска регу-

латива (Законот за внатрешни работи, Законот за полиција, како и подзаконски акти), како и на потребниот авторитет, професионалност, знаење, компетентност, стручност, доследност, темелност итн., како основни елементи препознатливи за сите нивоа на раководење. Ваквите претпоставки ќе овозможат да се обезбеди потребната флексибилност и прилагодливост на полициската организација, а прецизните овластувања и одговорности на полициските службеници во остварување на конкретните безбедносни задачи.

Дејствувањето на полицијата воопшто и на сите потсистеми (организациони единици) треба да се одвива во согласност со определбата за гарантирање на правата и слободата на граѓаните и демократските вредности во државата, и уставниот поредок на државата, како и врз начелата на одмереност, сразмерност, толереанција и слично. Ова овозможува активностите да бидат насочени кон остварување на општата заедничка цел.

За правилното разбирање на полициската организација потребно е да се знае нејзината структура и начинот на нејзиното функционирање и раководење преку нивното дијалектичко единство. Притоа, самата структура и начинот на раководење ја опфаќа вкупноста на елементите, односите и управувачките претпоставки што овозможуваат брзо, енергично, ефективно и ефикасно реагирање во секоја сложена безбедносна ситуаци-

ција. Тоа најнапред подразбира систематичност и системско препознавање и идентификување на проблемот, до кое треба да се дојде преку соодветно изразување на концептуално и концепциско пропишано функционирање на полицискиот систем изразено преку одлучност, способност, храброст и одговорност, како и умешност, владеење со вештини и знаење во справување со конкретна безбедносна ситуација. Основна претпоставка за тоа секако е постоење на аналитичко-синтетизиран научен и стручен пристап со критичка опсервација на состојбата, односно целосен пристап кој овозможува согледување на состојбата, предвидувања и прогнози, планирање, подготовка за дејствување (превенирање или преземање на репресивни мерки) итн.

Нивоата на раководење со полицијата во Република Македонија се базираат на хиерархиската поставеност на самата полициска организација и на субординацијата. Највисокото ниво на раководење со Министерството за внатрешни работи на Република Македонија му е доверено на министерот за внатрешни работи кој е политичка личност и е член на Владата на Република Македонија. Веднаш по него хиерархиски се поставени заменик на министерот за внатрешни работи и државниот секретар со нивните кабинети. Како најважни органи во состав на Министерството за внатрешни работи се позиционирани и Бирото за јавна безбедност и Управата за безбедност и контраразузнавање. На чело на Бирото за јавна безбедност и Управата за безбедност и контраразузнавање стојат директори со нивни заменици и помошници. Во согласност со актуелната органи-

зациската поставеност на Министерството за внатрешни работи, Бирото за јавна безбедност опфаќа повеќе сектори на чие чело стојат помошници на директорот кои се стратегиски тела во донесувањето одлуки во Министерството за внатрешни работи. Во рамките на Бирото за јавна безбедност се наоѓаат Централните полициски служби на чело со началник, во чии рамки се систематизирани повеќе оддели и сектори на чело со началници.

Во согласност со организациската поставеност на Министерството за внатрешни работи и како резултат на спроведените реформи, се систематизирани осум сектори за внатрешни работи кои ги предводат началници, во чии рамки егзистираат полициски станици со кои раководат командири и надворешни канцеларии за криминалистички работи со кои раководат главни инспектори – раководители. Во рамките на Министерството егзистираат и четири Регионални центри за гранични работи и тоа: Регионален центар за гранични работи – Север, Регионален центар за гранични работи – Исток, Регионален Центар за гранични работи – Југ и Регионален центар за гранични работи – Запад. Сите овие сектори и регионални центри за својата работа одговараат пред Директорот на Бирото за јавна безбедност.

Поделбата на нивоата на раководење на полицијата во Република Македонија е направена според основната теорија на системот врз основа на кои се формираат три ни-

воа (елементи) на раководење и тоа: стратегиско, координативно-тактичко ниво и оперативно ниво.

Стратегиското ниво се однесува на главното или на генералното ниво на раководење преку кое треба да се поставуваат и извршуваат стратегиските задачи и да се поврзат со средината. Координативно-тактичкото ниво се однесува на средното ниво на раководење кое е блиску до нивото на раководење на оперативното ниво. Оперативното ниво на раководење е она ниво каде се спроведуваат и се извршуваат поставените задачи. Тоа се однесува на блиската соработка помеѓу надредениот и извршителот, а тоа значи дека оперативното ниво непосредно е во комуникација со извршителите заради сериозноста и специфичноста на проблемите кои треба да се решаваат. Во Министерството за внатрешни работи на стратегиско ниво раководат министерот, неговиот заменик, директорите со своите заменици и помошници. На средно координативно-тактичко ниво раководи началникот на Централните полициски служби со своите најблиски соработници (началниците на специјализираните единици во рамките на централните полициски сили, како и началниците на Секторите за внатрешни работи на Републиката. На оперативно ниво раководат командирите на полициски станици, раководителите на криминалистичката полиција на СВР низ Републиката, како и раководителите во одделот за посебни единици (како на пример, специјалната единица, единицата за брзо рас-

поредување, хеликоптерската единица, единицата за службени кучиња, автопатна-сообраќајна единица и други кои се во состав на Централните полициски сили).

Заклучок

Раководењето со полицијата во себе вклучува користење на моќта која ја има самиот носител на функција, односно на неговите позиции во зависност од хиерархиското ниво и е израз на самата потреба одредени специјализирани улоги да бидат координирани, насочувани и организирани. Хиерархиските нивоа укажуваат на фактот дека полицискиот систем се врзува со постоење на одделен условно „административен штаб“ што се грижи за извршување на одредени специјализирани задачи. Секој носител на раководна функција е насочен кон задачите и кон оние организациони единици што се задолжени да ги извршуваат задачите. Строгата определена меѓузависност која се јавува

меѓу тие сто ги даваат задачите и тие што се задолжени да ги остваруваат истите, дозволува претпоставениот во секое ниво на хиерархијата да биде во можност да му каже на потчинетиот како да ги реализира задачите и како да се однесува во одредени конкретни ситуации.

Во ситуации во кои е потребна поголема специјализација потребно е да се има поголемо познавање на специфичностите на одредени задачи од страна на извршителите. Пристапот кон зголемена професионализација можат да го наметнат раководните структури преку својот авторитет. Во голем број ситуации авторитетот на раководната структура е еквивалент на авторитетот кој се манифестира во рамките на самата полициска организација. Авторитетот и сите негови аспекти се израз и потреба на раководењето кое всушност не е ништо друго туку состојба на наметнување на одредена волја врз друга волја.

Литература:

- Bakreski O., Kontrola na bezbednosniot sektor, Filozofski fakultet, Skopje, 2008
Barnard I., The Function of the Executive, Harvard University, 1938
Simon, Smithburg, Thompson, Modern Organization Theories, Advanced Management, New York, 1950
Galbraith J.K., The Anatomy of Power, Houghton Mifflin Company Boston, 1983
Gocevski T., Obrazoven menadzment, Makedonska riznica, Kumanovo, 2003
Daft R.L., Management, The Dryden Press, Chicago, 1988
-

- Donald M.N., Some Concomitene of Verring Paterns of Comunication in the Large Organization, Univrsity of Michigan, 1959
Dragišić Z., Bezbednosni menadzment, Službeni glasnik i Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti, Beograd, 2007
Etzioni A., Modern Organisation, Prentice Hall, New Jersey, 1964
Milosavljević B., „Nauka o policiji“, Beograd, Prosveta, 1985
Newman W.H., Administrative Action. The Techniques of Organization and Management, Prentice-Hall.Inc, New York, 1971
O Lango, Wholo and Part – A General Theory of System Bahaviour – Oxford- Warsasawa 1965

Stojanovski T., Policijata vo demokratskoto opstestvo, 2 avgust S-Stip i Astor DOO-Skopje, 1997

Sourcebook on Security Sector Reform, Fluri P., Hadžić M. (eds.) Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces/Centre for Civil-Military Relations, Belgrade, Geneva/Belgrade, 2004

Security Sector Reform: The Challenges and Opportunities of the Privatisation of Security, Damian, Lilly D. and Page T., (eds), International Alert, London, 2002

Stevanovic O., Rukovodjenje i komandovanje, Policijska akademija, Beograd, 1999

Strategija za reformi vo policijata, dekemvri, 2004.

Cokrevski T., Organizaciono opstestvo, Studentski zbor, Skopje, 1995

Harrison F., The Managerial Decision-Making Process, Houghton Mifflin, Boston, 2003

Ludwig Von Bertalanffy: General Sistem Theory, Georg Braziller, New Yourk, 1968

Reform and Reconstruction of the Security Sector, Bruden A. and Heiner Hänggi (eds.), Lit Verlag

Münster, 2004

Zakon za vnatresni raboti (Sluzben vesnik na RM, br.92/09)

Zakon za policija (Sluzben vesnik na RM, br.114/06)